

Andreea CIUREA

FIȘE DE PROCEDURĂ CIVILĂ

**Ediția a III-a
revizuită și completată**

Universul Juridic
București
-2016-

Editat de S.C. Universul Juridic S.R.L.

Copyright © 2016, S.C. Universul Juridic S.R.L.

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE INTERIORUL
ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

CIUREA, ANDREEA

Fișe de procedură civilă / Andreea Ciurea. - Ed. a 3-a, rev. și compl. - București :
Universul Juridic, 2016

Conține bibliografie

ISBN 978-606-673-871-2

347.91/.95(498)

REDACTIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.666**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

Abrevieri

alin.	alineatul
art.	articolul
C. pr. civ. anterior	Codul de procedură civilă adoptat în 1864
D.G.A.S.P.C.	Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului
ÎCCJ	Înalta Curte de Casație și Justiție
lit.	litera
NCC	noul Cod civil
NCPC	noul Cod de procedură civilă
nr.	numărul
O.G.	Ordonanța Guvernului
O.U.G.	Ordonanța de urgență a Guvernului
pct.	punctul
urm.	următoarele

Fișa nr. 1

PRINCIPIILE FUNDAMENTALE ALE PROCESULUI CIVIL (art. 5-23 NCPC)

- ✓ reprezintă reguli esențiale care guvernează întreaga activitate judiciară și care se află într-o relație de interdependență;
- ✓ sunt consacrate în cele mai importante acte normative, interne și internaționale: Convenția europeană privind drepturile omului (art. 6), Constituția României, noul Cod de procedură civilă (art. 5-23 NCPC), Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor;
- ✓ importanță și rol:
 - contribuie la înțelegerea și interpretarea corectă a normelor de procedură, la formarea unei jurisprudențe unitare;
 - orientează activitatea de elaborare a legislației în materia procedurii civile;
- ✓ art. 20 NCPC stabilește expres îndatorirea judecătorului de a asigura respectarea și de a respecta el însuși principiile fundamentale ale procesului civil, sub sancțiunile prevăzute de lege.

1. PRINCIPIUL RĂSPUNDERII JURIDICE A JUDECĂTORULUI ÎN CAZUL REFUZULUI DE A SOLUȚIONA O CAUZĂ CIVILĂ (ART. 5 NCPC. ÎNDATORIRI PRIVIND PRIMIREA ȘI SOLUȚIONAREA CERERII)

- ✓ concretizat în:
 - *interdicția judecătorului de a săvârși fapta de denegare de dreptate* – art. 5 alin. (1)-(3) NCPC (a se vedea și art. 4 din Legea nr. 303/2004);
 - *interdicția judecătorului de a stabili dispoziții general obligatorii prin hotărârile pe care le pronunță* în cauzele supuse judecării, interdicție fundamentată pe separația puterilor în stat și pe relativitatea lucrului judecat [art. 5 alin. (4) NCPC];
- ✓ reprezintă pentru cetățean o garanție în plus a accesului liber la justiție, a dreptului la un proces echitabil.

2. PRINCIPIUL ACCESULUI LIBER LA JUSTIȚIE (ART. 6 NCPC. DREPTUL LA UN PROCES ECHITABIL, ÎN TERMEN OPTIM ȘI PREVIZIBIL)

- ✓ dreptul la un proces echitabil este în strânsă legătură cu garantarea *accesului liber la justiție*: o procedură echitabilă nu poate fi realizată dacă litigiul nu este dedus unui judecător; toți

avem dreptul de a apela la instanțele judecătorești, care prin îndeplinirea justiției îndeplinesc un serviciu public, având obligația să se pronunțe asupra oricărei cereri înregistrate pe rolul acestora [art. 1 alin. (2) NCPC, art. 6 din Convenția europeană a drepturilor omului, art. 21 din Constituția României, art. 10 din Legea nr. 304/2004];

✓ statul trebuie să confere accesului liber la justiție două calități: *efectivitate (eficacitate)* și *accesibilitate*, în sensul că cetățeanul trebuie să aibă posibilitatea de a-și satisface în mod real drepturile și interesele legitime în fața instanței; accesul la justiție nu trebuie să fie doar iluzoriu sau teoretic;

✓ o procedură echitabilă implică:

→ **celeritatea** procesului civil: cerința ca procesul civil să se desfășoare în mod operativ, dinamic, într-un *termen optim, rezonabil, previzibil*;

- instrumente prevăzute de noul Cod de procedură civilă și menite să asigure durata rezonabilă a procesului: ordinea judecării proceselor (art. 215 NCPC), fixarea primului termen de judecată (art. 201 NCPC), obligația judecătorului de a estima la primul termen la care părțile sunt legal citate durata procesului (art. 238 NCPC), luarea termenului în cunoștință, precum și fixarea unor termene scurte, chiar de la o zi la alta (art. 229 și art. 241 NCPC), modificarea cererii de chemare în judecată (art. 204 NCPC), reglementarea strictă a posibilității de a cere amânarea judecării (art. 221-222 NCPC), judecata în lipsa părții care a fost legal citată (art. 223 NCPC), încunoștințarea părților telefonic, telegrafic, prin fax, poștă electronică etc. (art. 241 NCPC), propunerea dovezilor (art. 194, art. 205, art. 253 și art. 259 NCPC), posibilitatea instanței de a dispune suspendarea judecării când reclamantul neglijează îndeplinirea obligațiilor stabilite de instanță în sarcina sa (art. 242 NCPC) etc.;

→ **independența și imparțialitatea instanței**: soluționarea litigiilor să se facă fără nicio ingerință din partea vreunui alt organ de stat sau persoane [art. 124 alin. (3) din Constituție, art. 2 alin. (3) și (4) din Legea nr. 303/2004];

- garanții: inamovibilitatea judecătorilor, publicitatea dezbaterilor, secretul deliberării, existența căilor de atac etc.

3. PRINCIPIUL LEGALITĂȚII (ART. 7 NCPC. LEGALITATEA)

✓ justiția se îndeplinește în numele legii, iar judecătorii se supun doar legii. Justiția se realizează de către instanțele judecătorești prevăzute de lege, înființarea unor instanțe excepționale fiind interzisă; competența instanțelor, compunerea completelor de judecată, căile de atac etc. – toate acestea sunt strict determinate prin lege (a se vedea art. 124 din Constituție, art. 1 din Legea nr. 303/2004, art. 2 și art. 3 din Legea nr. 304/2004);

✓ nu exclude interpretarea legii de către judecător, care trebuie să o aplice în concordanță cu dinamica și complexitatea vieții sociale, nu într-un mod abstract și static.

4. PRINCIPIUL EGALITĂȚII PĂRȚILOR ÎN FAȚA JUSTIȚIEI (ART. 8 NCPC. EGALITATEA)

- ✓ părților le este garantată exercitarea drepturilor procesuale, în mod egal și fără discriminări (a se vedea și art. 16 din Constituție, art. 7 din Legea nr. 304/2004);
- ✓ implică cerințe precum:
 - judecarea proceselor trebuie să se realizeze de către aceleași organe și după aceleași reguli procedurale, pentru toți cetățenii;
 - aceleași drepturi procedurale trebuie acordate tuturor cetățenilor, fără restricții sau privilegii;
 - instanța trebuie să asigure un echilibru între pozițiile procesuale ale părților.

5. PRINCIPIUL DISPONIBILITĂȚII (ART. 9 NCPC. DREPTUL DE DISPOZIȚIE AL PĂRȚILOR)

- ✓ reprezintă posibilitatea conferită de lege cetățenilor de a sesiza autoritățile judiciare, de a stabili cadrul procesual al litigiului (obiect, părți, cauză), de a renunța la judecată sau la însuși dreptul pretins, dreptul pârâtului de a achiesa la pretențiile reclamantului, dreptul părților de a pune capăt procesului printr-o tranzacție, dreptul părților de a exercita sau nu căile de atac, dreptul de a cere executarea silită etc.;
- ✓ judecătorul nu poate să soluționeze litigiul decât pe baza cererii persoanei interesate (reclamantul) și în limitele sesizării [art. 22 alin. (5)-(6) NCPC];
- ✓ *nu are caracter absolut, legiuitorul poate aduce limitări ale disponibilității* - exemple:
 - inițiativa de a acționa în justiție este conferită și altor organe ale statului decât titularul dreptului (Ministerul Public – prin procuror –, autoritatea tutelară etc.);
 - instanța se va pronunța din oficiu asupra exercitării autorității părintești, chiar în lipsa solicitării părinților prin cererea de divorț [art. 919 alin. (2) NCPC];
 - instanța nu este ținută de temeiul juridic al cererii [art. 22 alin. (4) NCPC];
 - judecătorul poate dispune din oficiu introducerea în cauză a altor persoane, chiar dacă părțile se împotrivesc, în cazurile expres prevăzute de lege (art. 78 NCPC);
- ✓ trebuie armonizat, în practica judiciară, cu principiul rolului activ al judecătorului, astfel încât să existe un echilibru între cele două (art. 22 NCPC).

6. PRINCIPIUL BUNEI-CREDINȚE. OBLIGAȚIILE PĂRȚILOR ȘI ALE TERȚILOR ÎN DESFĂȘURAREA PROCESULUI CIVIL (ART. 10-12 NCPC)

- ✓ îndatorirea părților de a-și exercita drepturile procesuale și obligațiile corelative cu bună-credință, potrivit scopului în vederea căruia au fost recunoscute de lege și fără a se

încălca drepturile procesuale ale altei părți; în caz contrar, autorul abuzului de drept poate fi supus unei duble sancțiuni:

- cu caracter reparatoriu: va răspunde pentru prejudiciile materiale și morale cauzate (art. 189 NCPC);
 - cu caracter strict punitiv: amendă judiciară achitată față de stat (art. 187-188 NCPC);
- ✓ obligația părților de *diligență* sau de *stăruință* în desfășurarea și finalizarea procesului, menită să asigure o anumită disciplină, celeritate și coerență procesuală (art. 10 NCPC);
 - ✓ obligația terților (a oricărei persoane), în condițiile legii, *de a sprijini realizarea justiției*. Cel care, fără motiv legitim, se sustrage de la îndeplinirea acestei obligații poate fi constrâns să o execute sub sancțiunea plății unei amenzi judiciare și, dacă este cazul, a unor daune-interese (art. 11 NCPC).
-

7. PRINCIPIUL DREPTULUI LA APĂRARE (ART. 13 NCPC, ART. 24 DIN CONSTITUȚIE)

- ✓ se concretizează în procesul civil prin: dreptul părții de a-și angaja apărător care să le poată asigura o apărare calificată (prin reprezentare sau asistare), dreptul de a solicita amânarea procesului pentru lipsă de apărare (art. 222 NCPC), dreptul de a obține un ajutor public judiciar (a se vedea O.U.G. nr. 51/2008 privind ajutorul public judiciar în materie civilă), dreptul de a studia dosarul, de a formula cereri, de a propune și administra probe, de a recuza judecătorii, de a exercita căile legale de atac etc.;
- ✓ inițial, noul Cod de procedură civilă a pus un accent deosebit pe apărarea specializată în recurs, în sensul că cererile și concluziile părților nu puteau fi formulate și susținute decât prin avocat sau, după caz, consilier juridic; apoi, ca urmare a două decizii ale Curții Constituționale, dispozițiile legale respective și-au încetat efectele juridice [a se vedea și art. 147 alin. (1) din Constituția României]:
 - prin Decizia Curții Constituționale nr. 462 din 17 septembrie 2014 (M. Of. nr. 775 din 24 octombrie 2014) s-a admis excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor din Codul de procedură civilă cuprinse în art. 13 alin. (2) teza a II-a, art. 83 alin. (3), precum și în art. 486 alin. (3) cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs prin avocat, constatându-se că acestea sunt neconstituționale;
 - prin Decizia Curții Constituționale nr. 485 din 23 iunie 2015 (M. Of. nr. 539 din 20 iulie 2015) a fost admisă excepția de neconstituționalitate cu privire la dispozițiile art. 13 alin. (2) teza a II-a, ale art. 84 alin. (2), precum și ale art. 486 alin. (3) NCPC, cu referire la mențiunile care decurg din obligativitatea formulării și susținerii cererii de recurs de către *persoanele juridice* prin avocat sau consilier juridic, constatându-se că acestea sunt neconstituționale.

8. PRINCIPIUL CONTRADICTORIALITĂȚII (ART. 14 NCPC)

- ✓ cârmuiește atât raporturile procesuale dintre părți, cât și raporturile acestora cu instanța;
- ✓ *posibilitatea* dată părților de a discuta, argumenta și combate orice chestiune de fapt sau de drept care apare în cursul procesului civil, dar și *obligativitatea* părților de a-și face cunoscute reciproc și în timp util motivele de fapt și de drept pe care își întemeiază pretențiile și apărările, precum și mijloacele de probă de care înțeleg să se folosească, astfel încât fiecare dintre ele să își poată organiza apărarea;
- ✓ corelativ, instanța nu poate ordona nicio măsură, nu poate lua nicio hotărâre decât după citarea sau înfățișarea părților și după ce a supus dezbaterii contradictorii a părților toate cererile, excepțiile, împrejurările de fapt sau de drept invocate;
- ✓ contribuie la aflarea adevărului, realizarea dreptului la apărare și la egalitatea părților în fața justiției etc.;
- ✓ *în mod excepțional*, legiuitorul dispune înlăturarea contradictorialității permițând soluționarea unor cereri *fără citarea părților* [judecarea conflictelor de competență – art. 135 alin. (4) NCPC, cererea de asigurare a probelor – art. 360 alin. (5), contestația privind tergiversarea procesului – art. 524 alin. (3), ordonanța președințială – art. 999 alin. (2) NCPC].

9. PRINCIPIUL ORALITĂȚII (ART. 15 NCPC)

- ✓ *dreptul părților de a-și exprima verbal pretențiile*, de a propune probe, de a da explicații, de a formula concluzii etc.;
- ✓ noul Cod de procedură civilă prevede două categorii de **excepții** de la principiul oralității:
 - atunci când *legea dispune altfel*: de pildă, cazurile în care diferite cereri sau incidente procedurale se soluționează fără citarea părților [conflictele de competență – art. 135 alin. (4) NCPC, contestația privind tergiversarea procesului – art. 524 alin. (3) NCPC, soluționarea cererilor cu valoare redusă – art. 1.031 NCPC etc.];
 - atunci când *părțile solicită expres instanței* ca judecata să se facă numai pe baza actelor depuse la dosar;
- ✓ procedura noastră civilă are un caracter mixt:
 - în faza inițială a procesului predomină forma scrisă (cererea de chemare în judecată, întâmpinarea, cererea reconvențională);
 - în faza dezbaterilor se manifestă pe deplin principiul oralității.

10. PRINCIPIUL NEMIJLOCIRII (ART. 16 NCPC)

- ✓ obligația instanței care judecă procesul de a administra direct probele, de a cerceta nemijlocit toate elementele probatorii necesare dezlegării pricinii;

✓ nu întotdeauna acest principiu se poate realiza integral: noul Cod de procedură civilă permite și unele **excepții**:

- administrarea probelor prin *comisie rogatorie*: probele sunt percepute în mod nemijlocit de către o altă instanță decât cea care soluționează litigiul [art. 261 alin. (2) NCPC];
 - procedura asigurării dovezilor (art. 360 NCPC);
 - administrarea probelor de către avocați etc.
-

11. PRINCIPIUL PUBLICITĂȚII (ART. 17 NCPC, ART. 127 DIN CONSTITUȚIE, ART. 12 DIN LEGEA NR. 304/2004)

✓ implică desfășurarea ședințelor de judecată în prezența părților și astfel încât să existe posibilitatea publicului de a asista la dezbateri, educându-se indirect în spiritul respectării legii;

✓ noul Cod de procedură civilă consacră și **excepții** de la principiul publicității, când desfășurarea procesului se face fără prezența publicului (art. 213, art. 240):

- în fața primei instanțe, cercetarea procesului se desfășoară în camera de consiliu, dacă legea nu prevede altfel;
 - în cazurile în care dezbaterile în ședință publică ar aduce atingere moralității, ordinii publice, intereselor minorilor, vieții private a părților ori intereselor justiției, instanța, la cerere sau din oficiu, poate dispune ca aceasta să se desfășoare, în întregime sau în parte, fără prezența publicului.
-

12. PRINCIPIUL DESFĂȘURĂRII PROCEDURII JUDICIARE ÎN LIMBA ROMÂNĂ (ART. 18 NCPC, ART. 128 DIN CONSTITUȚIE, ART. 14 DIN LEGEA NR. 304/2004)

✓ procesul civil se desfășoară în *limba română*; cererile și actele procedurale se întocmesc numai în limba română;

✓ cetățenii români aparținând minorităților naționale au dreptul să se exprime în limba maternă în fața instanțelor de judecată, în condițiile legii; cetățenii străini și apatrizii care nu înțeleg sau nu vorbesc limba română au dreptul de a lua cunoștință de toate actele și lucrările dosarului, de a vorbi în instanță și de a pune concluzii, prin traducător autorizat, dacă legea nu prevede altfel.

13. PRINCIPIUL CONTINUITĂȚII (ART. 19 NCPC, ART. 11 DIN LEGEA NR. 304/2004)

✓ exprimă cerința ca întreaga judecată a pricinii să se facă, pe cât posibil, de către același complet de judecată și într-o singură ședință, care să se finalizeze cu deliberarea judecătorului și pronunțarea soluției;

- ✓ nu se poate realiza integral, deoarece în multe cauze trebuie să se dea prioritate principiului aflării adevărului, dreptului la apărare etc.;
- ✓ constituie motiv de recurs și atrage casarea hotărârii pronunțarea acesteia de către alți judecători decât cei care au luat parte la dezbaterile în fond a pricinii [art. 488 alin. (1) pct. 2 NCPC].

14. ÎNCERCAREA DE ÎMPĂCARE A PĂRȚILOR (ART. 21 NCPC)

- ✓ obligația judecătorului de a *recomanda* părților soluționarea amiabilă prin mediere (conform Legii nr. 192/2006) și de a *încerca*, pe tot parcursul procesului, împăcarea părților;
- ✓ judecătorul va alege momentele oportune pentru a încerca o conciliere a părților (nu la fiecare termen de judecată).

15. PRINCIPIUL ROLULUI ACTIV AL JUDECĂTORULUI ÎN AFLAREA ADEVĂRULUI (ART. 22)

- ✓ îndatorirea judecătorului de a stăruii, prin toate mijloacele legale, pentru a preveni orice greșeală privind aflarea adevărului în cauză, pe baza stabilirii faptelor și prin aplicarea corectă a legii, în scopul pronunțării unei hotărâri temeinice și legale;
- ✓ se concretizează, pe parcursul procesului, în următoarele activități: obligația de a pune în dezbaterile părților toate chestiunile de fapt și de drept incidente în cauză; dreptul judecătorului de a cere părților explicații, oral sau scris; dreptul și obligația instanței de a ordona administrarea unor dovezi, din oficiu, chiar dacă părțile se împotrivesc; dreptul judecătorului de a introduce în cauză alte persoane, în condițiile legii; dreptul judecătorului de a pune în discuția părților și de a da calificarea juridică exactă a actelor și faptelor deduse judecătii; obligația de a da îndrumări atunci când părțile nu sunt asistate sau reprezentate de un specialist al dreptului (avocat, consilier juridic) etc.;
- ✓ rolul activ al judecătorului trebuie să se armonizeze cu inițiativa părților și să nu aducă atingere unui alt principiu fundamental: cel al disponibilității [art. 22 alin. (5) și (6) NCPC].

16. RESPECTUL CUVENIT JUSTIȚIEI (ART. 23 ȘI ART. 217 NCPC)

- ✓ cei prezenți la ședința de judecată sunt datori să manifeste respectul cuvenit față de instanță și să nu tulbure buna desfășurare a ședinței de judecată;
- ✓ președintele completului de judecată exercită poliția ședinței, asigurând ordinea și solemnitatea acesteia și putând lua în acest scop orice măsură prevăzută de lege.

! OBSERVAȚII:

În doctrina internă și internațională mai sunt enumerate și alte principii fundamentale, precum: gratuitatea justiției, principiul concentrării mijloacelor procesuale, principiul economiei procesuale etc.